

Criteria

Sector

- vmbo
- havo / vwo
- mbo
- ho

Thema

- Visie, beleid en kwaliteit
- LOB-leeromgeving
- LOB-programma
- Studiekeuze/ studiesucces
- Loopbaangesprek
- Doorstromen
- Arbeidsmarktinformatie
- LOB-documenten
- Ouderbetrokkenheid
- Professionalisering
- Samenwerking
- Kansengelijkheid

Jaartal

- 2023
- > 2020
- 2015 - 2020
- < 2015

Soort publicatie

- Proefschrift
- Inaugurale rede/ lectorale rede
- Onderzoeksrapport
- Samenvatting onderzoeksrapport
- Artikel

ALGEMENE GEGEVENS

Titel	VAN CONSUMEREN NAAR CREËREN_ <i>Hoe bereik je dat leerlingen informatie actief verwerken om tot doordachte keuzes te komen</i>
Auteurs	Mariëlle Verhoef – van Lier, Guuske van Teunenbroek, Marloes de Lange, Martijn Peters en Edwin Buijs (2023)
Hyperlink volledig onderzoek	

SAMENVATTING

Samenvatting van het onderzoek

Het kiezen van een studie: iedere jongere staat vroeg of laat voor deze belangrijke opgave. Scholen ondersteunen leerlingen bij het doorlopen van het studiekeuzeproces, wat vaak succesvol is, maar niet altijd: studie uitval, vaak al in het eerste jaar, komt regelmatig voor. Hoewel er allerlei redenen zijn om met een studie te stoppen, zoals persoonlijke omstandigheden, is een verkeerde studiekeuze een veel voorkomende reden.

Inzicht in de manier waarop jongeren keuzes maken, kan daarom wellicht helpen in het begeleiden van jongeren bij het maken van een passende studiekeuze (en daarmee uiteindelijk bijdragen aan vermindering van de uitval). Martijn Peters en Mariëlle Verhoef hebben hier eerder onderzoek naar gedaan: met behulp van literatuurstudie en ervaringsverhalen van studenten zijn een aantal factoren gedestilleerd die een belangrijke rol spelen in het studiekeuzeproces. De bevindingen zijn vastgelegd in de rapportage 'Huilend heb ik me aangemeld'

Een belangrijke bevinding uit dit eerdere onderzoek is dat studiekeuze geen moment is, maar een proces. Daarom is voor de vervolgstap gekozen voor een procesgerichte insteek, waarbij we leerlingen langer gaan volgen, vanuit de gedachte van een 'student journey'. Beoogd wordt om een aantal doorslaggevende momenten te vinden in de 'reis' die een jongere aflegt vanaf de periode dat hij als vo-leerling start met oriënteren op een vervolgopleiding tot en met het moment dat hij al enige tijd studeert op de HAN. Doel is om gerichte acties te kunnen koppelen aan deze cruciale

LOB ONDERZOEK

momenten om daarmee de kans op een succesvol keuzeproces te vergroten.

Als eerste stap van dit onderzoeksproject is een gespreksronde gehouden waarin met veertien decanen van scholen voor voortgezet onderwijs is gesproken over de LOB-aanpak op hun school. De gesprekken duurden ongeveer een uur en werden online gevoerd. Er werd veel ruimte gegeven voor de inbreng van eigen meningen en ervaringen. Doel van de gespreksronde was om ons een beeld te vormen van de manier waarop scholen in de praktijk omgaan met keuzebegeleiding en wat eventuele knelpunten hierbij zijn. Aanvullend zijn vier individuele interviews met leerlingen gehouden over hun studiekeuzeproces en drie groepsinterviews met leerlingen uit havo-4, waarin zij in in gesprek gingen over het LOB programma op hun school en hoe zij dit ervaren. Daar waar er relevante aanvullende informatie is opgehaald uit deze gespreksronde, is dit in de tekst opgenomen onder het kopje 'leerlingperspectief'. Dit ter nuancering of aanvulling van de informatie die bij de decanen is opgehaald. Het totale aantal gevoerde gesprekken is te beperkt om een representatief beeld te geven van de stand van zaken op het voortgezet onderwijs in de regio. Ook moet het verslag niet worden opgevat als een 'oordeel' over 'hoe goed' scholen het doen.

De uit de gesprekken opgehaalde informatie is aangevuld met literatuurstudie. Op basis van het eerdere onderzoek van Peters en Verhoef (2021) en onderzoek van Korpershoek et al (2022) zijn negen kenmerken van een effectief LOB programma geformuleerd. Deze zijn gekoppeld aan negen breinprincipes, ontleend aan Dirksen et al (2016). De breinprincipes geven inzicht in de manier waarop informatie in de hersenen verwerkt wordt en hoe keuzes gemaakt worden. Dit kan LOB begeleiders helpen bij het ondersteunen van leerlingen in het studiekeuzeproces. Doel van het verslag is om scholen een 'praatpapier mee te geven om zelf te onderzoeken op welke breinprincipes zij willen en kunnen investeren om leerlingen (nog) beter te begeleiden in hun keuzeproces en welke op welke kenmerken van effectief LOB beleid de school nog verder wil en kan investeren.

Op basis van de gespreksronde constateren we het volgende:

Visie en beleid ontbreken

Scholen voor voortgezet onderwijs lijken LOB niet in te richten op basis van een gedragen visie en uitgewerkt beleid. Hierdoor is het moeilijker tot een gericht en samenhangend programma te komen waarvan de leerling begrijpt hoe onderdelen van het programma bijdragen aan het maken van zijn studiekeuze. Ook is het programma vaak in eerste instantie gericht op profielkeuze en pas later op studiekeuze. Het risico is dat hierbij de focus op het toekomstige werk mist.

LOB is niet geïntegreerd in het onderwijsprogramma en vakdocenten spelen geïsoleerde rol

LOB ONDERZOEK

LOB is vaak een min of meer losstaand onderdeel binnen het curriculum (apart vak), er is geen sprake van LOB als geïntegreerd onderdeel in het hele onderwijsprogramma. Vakdocenten spelen vooral een rol als voorlichter over hun eigen vak en lijken verder niet betrokken of op de hoogte van LOB. Tegelijkertijd lijken schoolvakken meer leidend voor de studiekeuze dan een algemeen beroepsbeeld.

Mentoraat is kern van het LOB-programma maar heeft beperkingen.

Uit de gesprekken blijkt dat de kern van het LOB-programma op alle scholen gelegen is in het mentoraat. De mentor is de belangrijkste begeleider in het proces en begeleidt de leerlingen zowel groepsgewijs in mentorlessen, als individueel. De gesprekspartners signaleren echter wel een paar knelpunten, die mogelijk ervoor zorgen dat het gewenste niveau van reflectie en informatieverwerking wellicht niet bij iedere leerling bereikt wordt: de mentor heeft beperkt tijd en er is twijfel of alle mentoren voldoende capabel zijn.

Decanaat is aanvullend op het mentoraat, maar bereikt niet alle leerlingen

De decanen spelen een belangrijke rol in de informatievoorziening en hebben meer tijd en ruimte (en wellicht ook vaardigheden) voor het voeren van diepgaande gesprekken, die reflectie uitlokken. Zij kunnen echter niet met alle leerlingen in gesprek en daarom beperkt deze tijd en ruimte zich meestal tot een kleinere groep leerlingen, waarvan bekend is dat zij vragen hebben of problemen. Ook spelen zij een belangrijke rol bij het onderhouden van contacten met ouders, maar ook hier bereiken zij niet iedereen.

TRANSFER

Wat kun je uit het onderzoek meenemen naar de LOB-praktijk?

De resultaten van het onderzoek geven aanleiding tot het advies aan scholen (en individuele begeleiders) om bij de begeleiding meer rekening te houden met de manier waarop keuzes tot stand komen. De breinprincipes kunnen daarbij helpend zijn. Voor elk van de negen kenmerken van een effectief LOB programma hebben we de volgende praktische aanbevelingen geformuleerd:

Samenhang

Werk vanuit een schoolbrede visie

Om te komen tot een samenhangend en doorlopend programma is het belangrijk te starten vanuit een gedragen visie. Op basis hiervan kan beleid gemaakt worden, waarbij coördinatie (bijvoorbeeld door een decaan met mandaat) van groot belang is.

Laat LOB meer onderdeel vormen van het totale programma

Geadviseerd wordt om LOB geen losstaand 'vak' te laten zijn, maar een basisattitude waar alle (vak)docenten een aandeel in hebben. Activiteiten die nuttig zijn in het kader van studiekeuze, kunnen onderdeel vormen van (huiswerk)opdrachten voor andere vakken. Een goede coördinatie is daarbij noodzakelijk, om samenhang en opbouw te bewaken. Los van het beter koppelen van vakken aan de echte beroepspraktijk, zouden vakdocenten wellicht ook een grotere rol kunnen spelen in het enthousiasmeren van leerlingen. In het rapport 'Effectief LOB' stelt men dat begeleiders leerlingen kunnen enthousiasmeren, verbinding laten leggen met ervaringen en gebruik maken van interesses van leerlingen buiten school (hobby's, baantjes).

Laat LOB meer gericht zijn op toekomstig werk

Wellicht zouden scholen leerlingen kunnen helpen de focus te verleggen naar het werk dat ze later willen doen en de opleiding die daar bij past, en pas daarna kijken wat dat betekent voor vakken die moeilijk of niet leuk gevonden worden, maar wel nodig zijn voor de gewenste richting.

Ondersteuning

Stel de vraag of iedereen mentor moet zijn, ter discussie

Het voeren van gesprekken die echt leiden tot diepere informatieverwerking en reflectie, is een specifieke vaardigheid waarvoor training nodig is. Omdat niet iedereen zich hier bekwaam in voelt of bekwaam geacht wordt, maar ook omdat niet iedereen hier affiniteit mee heeft, is het wellicht beter te investeren in een beperkter aantal mentoren, met meer uren.

Investeer in professionalisering

Zorg dat mentoren en decanen die belast zijn met het voeren van individuele studiekeuzebegeleidingsgesprekken, hiervoor adequaat geschoold zijn. Vakdocenten zouden scholing kunnen krijgen die hun alertheid op loopbaanvragen vergroot en hen traint in het geven van juiste adviezen etc.

Maak onderscheid tussen studiekeuzebegeleiding en andere mentorzaken

Omdat mentoruren (zowel individueel als groepsgewijs) vaak benut worden voor een veelheid van onderwerpen (studievoortgang, soms huiswerk maken), komt de echte

studiekeuzebegeleiding in het gedrang. Maak onderscheid tussen decanen/mentoren die echt geschoold zijn in professionele gespreksvoering en begeleiders die andere zaken bespreken met leerlingen.

Verbinding met de praktijk

Meer aandacht voor de praktijk

Zorg dat er ook buiten de stages op meerdere momenten kennis gemaakt wordt, met de praktijk, bij voorkeur meerdere praktijken. Denk daarbij aan het organiseren van bedrijfsbezoeken, maar ook gastlessen op school. Te veel organiseren buiten schooltijd is niet aan te bevelen, omdat leerlingen vanuit hun korte termijn gerichtheid daar te weinig voor zullen kiezen.

Informatievoorziening

Informatievoorziening koppelen aan verwerking

Het aanbieden van informatie in de vorm van folders, internetsite en verplichte bezoeken aan open dagen, vormt een basisvoorwaarde, maar functioneert alleen als er gericht activiteiten aan gekoppeld worden die aanzetten tot actief verwerken van de informatie.

Betrokkenheid ouders en peers

Benader ouders actief en betrek hen vaker

Ouders worden geïnformeerd en zijn welkom op de scholen, maar lang niet alle ouders worden bereikt. Wellicht kan nagedacht worden over manieren om ouders op meerdere momenten actief te laten participeren: bijvoorbeeld door hen (vaker) over hun werk te laten vertellen in LOB lessen en door bedrijfsbezoeken te organiseren (niet alleen voor de eigen zoon of dochter). Een meer actieve benadering (zelf bellen bijvoorbeeld) en betrekken van ouders is aanbevelenswaardig, gezien het feit dat het betrekken van ouders een van de kenmerken van effectief LOB beleid is.

Betrek leeftijdsgenoten en maak gebruik van de invloed van de groep

Zorg niet alleen voor het betrekken van oud leerlingen maar zet ook in op de groepsdynamica van de klas. Wees bewust van eventuele overtuigingen en normen en waarden die spelen in de groep en maak deze bespreekbaar. Besef dat peers sowieso een rol spelen in het keuzeproces en maak daar gebruik van.

Actieve rol

Zorg voor keuzevrijheid, maar ook structuur

Keuzevrijheid is goed voor de autonomie van leerlingen en werkt daarmee in theorie motivatieverhogend, maar in de praktijk maken leerlingen niet altijd de keuze die gewenst is. Het risico is dat leerlingen, juist doordat zij nog niet alles kunnen overzien, keuzes maken binnen de opties die zij kennen. Ook worden leerlingen op deze leeftijd vooral gemotiveerd door beloning op de korte termijn en zullen ze daarom bijvoorbeeld eerder kiezen voor het doen van huiswerk in plaats van LOB opdrachten, als zij deze keuze aangeboden krijgen. Zorg daarom voor een goede mix tussen keuzevrijheid en verplichting.

Reflectie

Lok uit tot reflectie

Het is van belang te zorgen dat opdrachten aanzetten tot reflectie, waarbij de aanbeveling is het schriftelijk reflecteren te beperken en in te zetten op reflectie in gespreksvorm. Begeleiders getraind zijn in gespreksvormen die reflecteren uitlokken.

Meerjarig

Organiseer het meerjarenprogramma met oog op het einddoel

Geadviseerd wordt het programma niet op te delen in een gedeelte dat zich focust op het kiezen van een profiel of vakkenpakket, maar om vanaf het begin meer aan te zetten tot nadenken over interesses en ambities voor werk in de toekomst. Zorg ervoor dat er momenten zijn dat er aandacht is voor het keuzeproces en ondersteun met een portfolio dat bij de leerling blijft tot na het vertrek van de school.

Ratio en emoties

Voorkom keuzestress

Zorg dat in de begeleiding benadrukt wordt dat de studiekeuze weliswaar belangrijk is, maar niet onomkeerbaar: bekrachtig dat er later ook nog mogelijkheden zijn om keuzes te maken of bij te stellen. Bekrachtig dat elke keuze ok is, dus ook mbo als je havo doet of hbo als je vwo doet.

Maak gebruik van emoties

Wees er van bewust dat er allerlei onvoorspelbare en niet te beïnvloeden emoties een rol kunnen spelen. Besef dat niet alles vanuit school te overzien is, maar speel in op de momenten dat het kan, niet alleen tijdens de LOB begeleiding maar ook in vaklessen. Stel bijvoorbeeld bepaalde overtuigingen of groepsnormen ter discussie